

Lífeyrissjóðir

ÞRIÐJUDAGUR 20. FEBRÚAR 2018

Kynningar: Arion banki, Landssamtök lífeyrissjóða

„Flest almennt launafólk átti engin lífeyrissjóðir á þessum tíma en úr almannatryggingum sem voru svo lág að útilokað var að draga fram lífið á þeim,“ segir Henný Hinz, deildarstjóri hagdeildar ASÍ.
MYND/ANTON BRINK

Viðamikilið framfaraverkefni

Bág kjör almenns launafólks á efri árum kölluðu á stofnun lífeyrissjóða á sínum tíma. Grundvöllinn að núverandi lífeyrissjóðakerfi má rekja til kjarasamninganna árið 1969 milli ASÍ og VSÍ.

Starri Freyr
Jónsson
starri@365.is

Rekja má grundvöll núverandi lífeyrissjóðakerfis til ársins 1969 þegar samið var um það í kjarasamningum milli Alþýðusambands Íslands (ASÍ) og Vinnuveitendasambandsins (VSÍ) að setja á fót atvinnutengda lífeyrissjóði með skylduáðild.

Það voru fyrst og fremst bág kjör almenns launafólks á efri árum sem kölluðu á stofnun lífeyrissjóðanna að sögn Hennýjar Hinz, deildarstjóra hagdeildar ASÍ. „Þegar samið var um stofnun almennra lífeyrissjóða árið 1969 voru einungis starfræktir lífeyrissjóðir fyrir tiltekna hópa á vinnu- markaði. Flest almennt launafólk átti engin lífeyrissjóðir en úr almannatryggingum sem voru svo lág að útilokað var að draga fram lífið á þeim. Fyrir stóra hópa

eldra fólks þýddi þetta að því stóð ekki annað til boða en að stunda áfram vinnu þrátt fyrir háan aldur eða missa alfarið fjárhagslegt sjálfstæði sitt.“

Til að setja þetta í samhengi segir Henný að árið 1969 hafi mánaðarlegar greiðslur almannatrygginga til ellilífeyrisþega verið innan við fimmtungur af meðal- mánaðarlaunum fullvinnandi verkamanns. „Ef við heimfærum þetta á daginn í dag þá væri það sambærilegt því að stór hluti ellilífeyrisþega fengi innan við 100.000 krónur í lífeyri á mánuði.“

Kallaði á breytingar

Slík staða kallaði edlilega á baráttu fyrir breytingum og kröfuna um stofnun lífeyrissjóða fyrir allt launafólk á vinnu- markaði. „Samningurinn frá 1969 skyldaði alla launagreiðendur til þess að taka þátt í að greiða í lífeyrissjóð fyrir starfsmenn sína og tryggja

þeim þannig lífeyrissjóðir við starfslok vegna aldurs eða örorku og sömuleiðis eftirlifandi maka og börnum lífeyri við andlát.“

Hún segir forystufólk verkalýðshreyfingarinnar sem barðist fyrir þessum réttindum hafa sýnt þar mikla framsýni því fyrir lá að verkefnið var mjög viðamikilið. Lífeyrissjóðakerfi sem byggist á sjóðssöfnun, þar sem hver kynslóð safnar réttindum á starfsævinni, yrði ekki fullburða á einni nóttu. Það tæki a.m.k. heila starfsævi að fullþroska slíkt kerfi. „Við stofnun sjóðanna voru gerðar mikilvægar ráðstafanir til að flyta réttindaávinnslu þeirra sem eldri voru til að tryggja þeim bætt kjör við starfslok. Því veittu sjóðirnir upphaflega öllum sjóðfélögum sömu lífeyrissjóðir fyrir sömu iðgjöld án tillits til aldurs greiðanda, þrátt fyrir að ljóst væri að iðgjöld þeirra sem eldri voru myndu ávaxtast

skemur í sjóðnum en þeirra sem yngri voru.“

Í þessu fyrirkomulagi fólst hugmynd um samtryggingu launafólks segir Henný. „Þannig var hægt að hraða því að þeir sem komnir voru fram yfir miðjan aldur byggðu upp réttindi. Á móti fékk yngra fólk afkomutryggingu í sjóðunum ef það lenti í áföllum, slysum eða andláti, í gegnum örorkulífeyri og maka- og barnalífeyri.“

Ýmsar breytingar

Frá árinu 1969 hafa ýmsar stórar breytingar verið gerðar á lífeyrissjóðakerfinu. „Árið 1974 voru fyrst sett lög um skylduáðild allra að lífeyrissjóðum sem var mikilvægur áfangi. Í upphafi var aðeins greitt af dagvinnulaunum í lífeyrissjóð en 1990 var samið um að greitt skyldi af öllum launum.“

Árið 1997 var sett ný heildarlöggjöf um skyldutryggingu lífeyris-

réttinda og starfsemi lífeyrissjóða þar sem inntak skyldutryggingarinnar var skilgreint, sett almenn skilyrði fyrir starfsemi lífeyrissjóða og heimildum þeirra til fjárfestinga og kveðið á um eftirlit með lífeyrissjóðum.

Árið 2000 var í kjarasamningum á almennum vinnu- markaði samið um framlög í frjálsan viðbótarlífeyrissparnað. „Þar með gat launafólk lagt 2% af launum sínum í viðbótarlífeyrissparnað og var um leið tryggt 2% mótframlag frá atvinnurekanda. Með þessu var lagður grunnur að þriðju stöðinni í lífeyrissjóðum.“

Á árunum 2004 og 2005 var samið um að taka upp aldurstengd réttindi þannig að meiri réttindi fengust fyrir þau iðgjöld sem greidd eru snemma á ævinni og ávaxtast lengur í sjóðunum. Þetta var mikilvægur liður í að tryggja sjálfbærni sjóðanna til lengri tíma sögn Hennýjar.

Góð tilfinning að hafa yfirsýn yfir lífeyrismálin

Fyrir nokkrum mánuðum opnaði Arion banki Mínar síður – sjóðfélagavef á arionbanki.is/minarsidur. Þar geta þeir einstaklingar, sem eiga lífeyrissparnað í Frjálsa lífeyrissjóðnum, Lífeyrisauka, Eftirlaunasjóði FÍA, LSB og Lífeyrissjóði Rangæinga, séð yfirlit yfir stöðu sína.

Helga Sveinbjörnsdóttir, þjónustustjóri Reksturs lífeyrissjóða hjá Arion banka, segir þörfina á rafrænu aðgengi að lífeyrissparnaði brýna í nútímasamfélagi. Auk þess að fá yfirsýn yfir lífeyrismál sín, sé hægt að framkvæma ýmsar aðgerðir rafrænt, sem áður var eingöngu hægt með notkun eyðublaða s.s. að gera nýjan samning, breyta samningi, skrá nýjan launagreiðandi, skoða útgreiðslur, skrá nýtt netfang og afþakka pappirsyfirlit. Síðast en ekki síst fæst aðgengi að Lífeyrissjóðnum sem hefur að geyma uppsöfnuð réttindi allra lífeyrissjóða sem einstaklingurinn hefur greitt í um starfsævina.

Helga er mjög ánægð með viðtökurnar. „Viðtökur hafa farið fram úr björtustu vonum og m.a. borist ánægjuraddir frá einstaklingum sem höfðu greitt í marga sjóði, þeir eru ánægðir yfir að sjá stöðu sína svart á hvítu, sem áður var óljós. Sumir hafa tekið ákvörðun um að auka sparnað sinn með einhverjum hætti, en aðrir verið sáttir við sitt. Það sem stendur upp úr er að flestir finna til léttis með aukinni yfirsýn,“ segir Helga og bætir við að sífellt fleiri nýti sér þær rafrænu aðgerðir sem boðið er upp á.

Geta einhverjir valið sér lífeyrissjóð?

„Fjölmörgum einstaklingum á vinnumarkaði er skylt að greiða í ákveðna lífeyrissjóði samkvæmt kjarasamningum, en margir stjórndendur, sjálfstæðir atvinnurekendur

Helga Sveinbjörnsdóttir þjónustustjóri Reksturs lífeyrissjóða hjá Arion banka. MYND/ERNIR

og fleiri geta valið sér lífeyrissjóð. „Sjóðfélagar geta valið að greiða annaðhvort allt skylduþjaldid í 100% samtryggingarsjóð, eða í blandaðan sjóð samtryggingar og séreignar,“ útskýrir Helga. „Sam-

trygging er okkur nauðsynleg enda tryggir hún mikilvæg réttindi til elli-, maka-, barna- og örorkulífeyris. Helstu kostir séreignar eru hins vegar erfanleiki og sveigjanleiki í útgreiðslum. Sífellt fleiri kjósa

blandaða sjóði sem sameina kosti samtryggingar og séreignar. Hægt er að skrá sig í skyldulífeyrissparnað á Mínum síðum Frjálsa lífeyrissjóðsins en hann er blandaður sjóður,“ segir Helga.

Hafa einstaklingar val um hvornig þeir ráðstafa herra mótframlagi?

Helga segir að mótframlag launagreiðenda í lífeyrissjóð hækki nú í áföngum úr 8% í 11,5% hjá þeim fjölmörgum einstaklingum sem starfa skv. kjarasamningum ASÍ og SA. „Einstaklingar ráða hvort hækkinun fer í samtryggingu í sama sjóði, sem gefur aukna tryggingavernd, eða í tilgreinda séreign í sama eða öðrum sjóði og dreifa þannig áhættu, nýta sér sveigjanleika í útgreiðslu og erfanleika. Á Mínum síðum Frjálsa lífeyrissjóðsins geta sjóðfélagar annarra lífeyrissjóða gert samning um tilgreinda séreign fyrir hækkað mótframlag,“ segir Helga.

Viðbótarlífeyrissparnaður – frábær leið til að fá 2% launahækkun

„Upphaflegt markmið viðbótarlífeyrissparnaðar var að auka fjárhagslegt frelsi við starfslok, en síðustu ár hefur verið aukin áhersla á skattfrjálsar útgreiðslur til fasteignakaupa og niðurgreiðslu fasteignalána, sem einnig er frábær kostur,“ segir Helga. „Það hafa allir val um hvort og í hvaða sjóð þeir greiða viðbótarlífeyrissparnað. Sumir kjósa að leggja fyrir með öðrum hætti, en

„Ég hvet þá sem eiga lífeyrissparnað í ofangreindum sjóðum til að fara inn á arionbanki.is/minarsidur til að fá yfirsýn yfir sín lífeyrismál.“

stærsti kostur viðbótarlífeyrissparnaðar umfram annan sparnað, er 2% mótframlag launagreiðanda. Hægt er að gera samning um viðbótarlífeyrissparnað á Mínum síðum Lífeyrisauka og Frjálsa lífeyrissjóðsins, en viðbótarlífeyrissparnaður er erfanleg séreign“.

Helga leggur áherslu á að fólk sé meðvitað um lífeyrissparnaðinn sinn, þekki í hvaða sjóði það hefur greitt og þekki valkostina sína. „Ég hvet þá sem eiga lífeyrissparnað í ofangreindum sjóðum til að fara inn á arionbanki.is/minarsidur til að fá yfirsýn yfir sín lífeyrismál,“ segir Helga. „Aðra hvet ég til að skoða sína sjóði á lífeyrissjóðum.is. Loks mæli ég eindregið með því að sem flestir kanni hvort þeir hafi val í lífeyrismálum, því fyrr á starfsævinni, því betra. Aðalatriðið er að þeir sem hafa val, kynni sér þá valkosti sem í boði eru t.d. á lífeyrismál.is, skoði betur þá sjóði sem þeim finnst vænlegastir og taki upplýsta ákvörðun sem þeir geta verið sáttir við. Markmiðið er að eiga gott og áhyggjulaust ævkvöld.“

Hlakkar til að fara á eftirlaun

Nanna Rögnvaldardóttir hefur verið á vinnumarkaðnum frá því hún lauk menntaskóla um tvítugt. Hún hlakkar til að fara á eftirlaun. Nanna er að verða 61 árs og ætlar að hætta að vinna 65 ára.

Elín Albertsdóttir
elin@365.is

Flestir kvíða því að hætta að vinna en svo er ekki um Nönnu. „Nei, ég hlakka mikið til,“ segir hún. „Þótt mér þyki skemmtilegt í vinnunni er svo ótrúlega margt annað sem mig langar líka til að gera. Ég held að það verði mjög skemmtilegt að ráða tíma sínum sjálfur og gera eitt og annað sem mig hefur lengi langað til. Ég hef til dæmis gaman af öllu grúski,“ segir Nanna. „Ég er búin að skoða lífeyrissjúðir og sýnist að ég geti vel hætt að vinna 65 ára. Eftir útreikningum mínum að dæma sé ég ekki betur en að ég ætti að geta lifað ágætlu lífi,“ segir Nanna sem hefur alltaf greitt í lífeyrissjóð og í séreignarsparnað eftir að hann var tekinn upp. „Ég stefni á að vera skuldlaus um sjötugt og nota séreignarsparnaðinn til að gera mér það kleift.“

Nanna segir að hún hafi aldrei verið hálaunamanneskja og hún verði ekki rik af ellilauninum. „Þau

Nanna segir að það verði nóg að gera hjá sér í framtíðinni þegar hún kemst á eftirlaunaaldur. MYND/ANTON BRINK

munu samt duga mér ágætlega. Ég á ekki bil sem sparar mér mikla peninga.“

Nanna segir fæsta sem hún þekkir vera spennna fyrir að hætta á vinnumarkaðnum. „Það breytist oft þegar ég segi fólki að kanna hvað

er í boði. Það hefur komið í ljós að margir vita ekki nægilega mikið um réttindi sín og þeir sem eru hættir að vinna eru jafnvel ekki að fá greiðslur sem þeir ættu rétt á. Sumir hafa komist að því eftir að hafa kynnt sér rétt sinn að þeir þurfa

„Ég hvet alla til að kanna réttindi sín rækilega og setja inn mismunandi forsendur í reiknivélar Tryggingastofnunar og lífeyrissjóða.“

ekki endilega að vinna til sjötugs. Ég græði sjálf nánast ekkert á því að vinna til 67 ára miðað við það sem ég fæ úr lífeyrissjóði og tryggingum 65 ára. Það á auðvitað ekki við um alla en miðað við þau réttindi sem ég hef áunnið mér kemur þetta svona út þannig að ég hvet alla til að kanna réttindi sín rækilega og setja inn mismunandi forsendur í reiknivélar Tryggingastofnunar og lífeyrissjóða.“

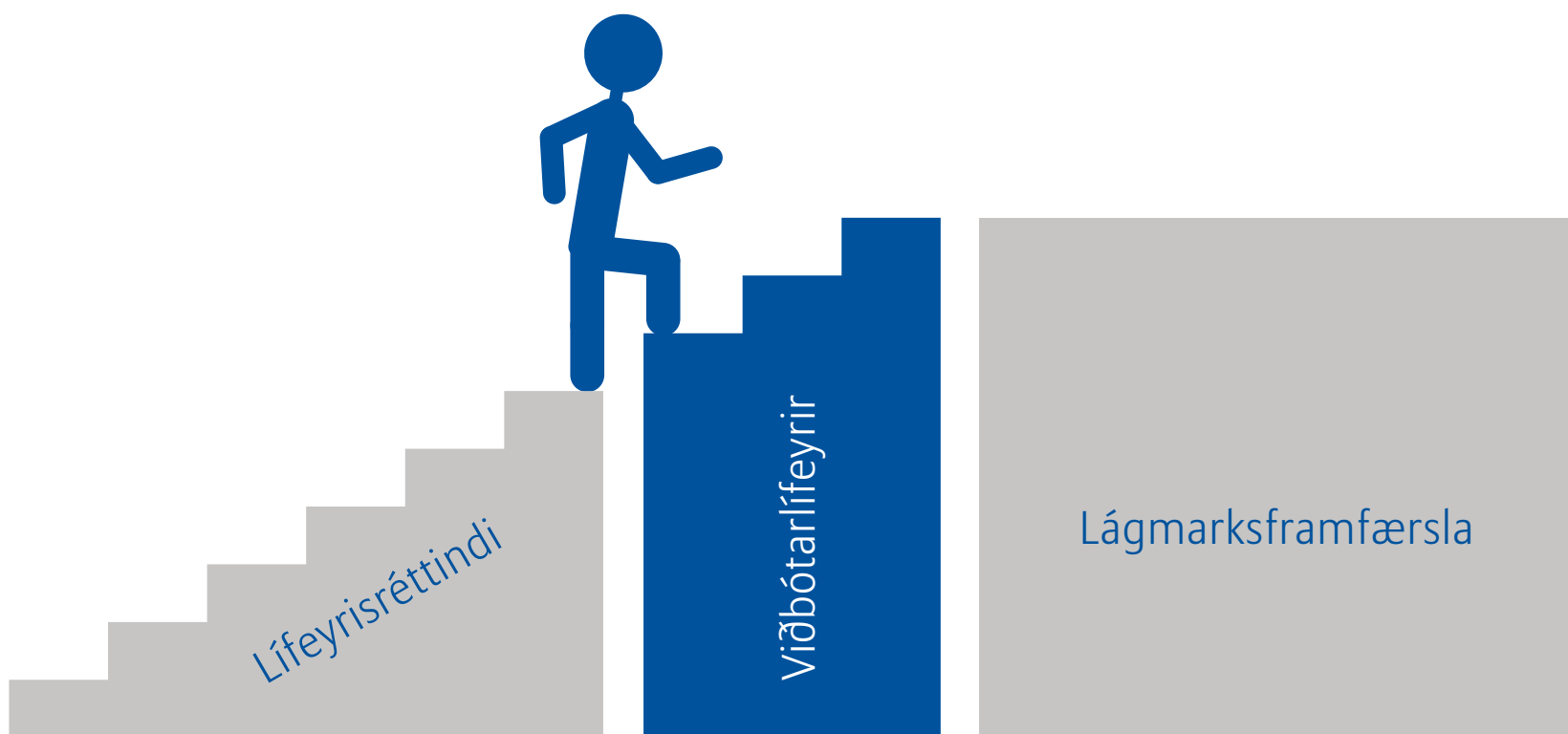
Nanna er þekkt fyrir matreiðslubækurnar sínar en þær eru orðnar tuttugu talsins. Fyrsta bók hennar, Matarást, kom út árið 1998 og var endurútféfin nú fyrir jólin. Hana langar að skrifa fleiri bækur og hafa nægan tíma til þess. „Ég ætla ekki

að sitja auðum höndum. Ég á mörg áhugamál og býst við að hafa nóg að gera þótt ég hætti að vinna. Mér finnst til dæmis gaman að ferðast og langar til að gera meira af því,“ segir Nanna sem hefur verið dugleg að ferðast á undanföllum árum. „Ætli ég reyni ekki að ferðast á einhverja staði sem ég hef aldrei komið á. Reyndar er ég á leið í matarferð til Armeníu í vor. Mér finnst það spennandi enda er Armenía land með mikla sögu og menningu.“

Þegar ég skrifa bækurnar mínar er ég að gera það utan vinnutíma. Þar fyrir utan tek ég sjálf myndirnar og á veturna þarf ég að gera það um helgar til að geta nýtt dagsbirtuna. Það verður þægilegt að ráða tíma sínum. Ég mun haga lífi mínu eftir því sem hentar mér best,“ segir hún. „Ég geng með margar hugmyndir að bókum, hvort af þeim verður kemur síðan í ljós. Mig langar að skrifa eitt-hvað um sumar formæður mínar sem áttu merkilega sögu. Hvort úr verði bók veit ég hins vegar ekki. Ég hlakka mikið til að fara að grúska í þessari sögu og ég kvíði ekki ellinni,“ segir Nanna Rögnvaldar.

Þetta er engin spurning

Viðbótarlífeyrir er nauðsyn

Tryggir þína framtíð

Allianz

Mikilvægt að þekkja réttindi sín

Algennt er að fólk geri engan greinarmun á almannatryggingum og lífeyrissjóðum. Landssamtök lífeyrissjóða eru regnhlífarsamtök lífeyrissjóða landsins og Þórey S. Þórðardóttir er framkvæmdastjóri samtakanna.

Við höfum orðið vör við að allt of algennt er að fólk þekki ekki réttindi sín og gerir lítinn sem engan greinarmun á lífeyrissjóðum og almannatryggingum,“ segir Þórey. „Við teljum að það sé mjög mikilvægt að fólk viti um hvað lífeyrissjóðirnir snúast, og hvaða réttindi þeir veita. Með lífeyrissjóðakerfinu er verið að tryggja að allir fái eftirlaun eftir starfslok, en svo er líka áfallalífeyrir ef þú verður fyrir einhverjum skakkaföllum á lífsleiðinni eins og makalífeyrir, örorkulífeyrir og barnalífeyrir. Þetta er eiginlega viðtæk skyldutrygging sem venjulegt tryggingafélag myndi aldrei veita eða geta veitt.“

Þórey segir mjög mikilvægt að fólk fari yfir réttindi sín og átti sig á stöðunni og meti hvort þessar tryggingar séu fullnægjandi. „Ég vil benda fólki á að byrja á því að líta á Lífeyrissjóðina þar sem hægt er að fá heildstætt yfirlit yfir öll réttindi í samtryggingarsjóðum. Jafnframt má nefna að ef hjón og sambúðarfólk hafa mismunandi réttindi vilji þau kannski jafna stöðuna og gera samkomulag sín á milli um skiptingu á eftirlaunum, til dæmis ef annað hefur unnið sér inn meiri réttindi en hitt svo sem vegna barneigna.

Áherslan hjá okkur núna er að fræða almenning um lífeyrissjóða-

kerfið og stuðla að hagræðingu í kerfinu.“

Þórey bendir einnig á að mikilvægt sé að átta sig á því hvernig samspili almannatrygginga og lífeyrissjóða er háttað. „Sem dæmi má nefna tekjutengingar. Lífeyrissjóðir skerða ekki greiðslur vegna annarra tekna heldur er það almannatryggingakerfið sem gerir það. Það er hlutverk landssamtakanna að standa vörð um réttindi sjóðfélaga í lífeyrissjóðum og því verðum við að berjast gegn þeim miklu tekjutengingum sem tíðkast í dag.“

Til að auka þekkingu á lífeyrissjóðakerfinu eru Landsam-

tök lífeyrissjóða þátttakendur í verkefninu Fjármálaviti sem er fjármálafræðsla fyrir efstu bekkinn grunnskóla. „Þar er tilgangurinn að koma grunnþekkingu til nemenda og svo erum við jafnframt í samstarfi við ASÍ um fræðslu í framhaldsskólum.“

Lífeyriskerfi byggist upp á löngum tíma og því mikilvægt að hafa skýra langtímastefnu. Landssamtökin leitast því við að fylgjast með helstu straumum og stefnum varðandi lífeyrismál erlendis til að tryggja að við getum lært af alþjóðasamfélaginu.

Þórey vill benda á heimasíðuna lífeyrismál.is. „Þar er mikið af fróð-

legu efni um lífeyrismál og hægt að finna svör við algengum spurningum, bæði á íslensku, ensku og pólsku. Nú er það alltaf að aukast að hér séu erlendir starfsmenn að borga í kerfið og við teljum mikilvægt að upplýsingar séu aðgengilegar.“

Landssamtök lífeyrissjóða eru regnhlífarsamtök allra lífeyrissjóða landsins. „Það er gott að fá gagnrýni ef hún er uppbyggileg og til góðs en til að svo geti orðið er grundvallaratriði að almenningur hafi þekkingu á starfsemi lífeyrissjóða og viti hvaða réttindi þeir veita sjóðfélögum og fjölskyldum þeirra,“ segir Þórey að lokum.

Þórey S. Þórðardóttir, framkvæmdastjóri Landssamtaka lífeyrissjóða, vill fræða almenning um lífeyrissjóðakerfið.

Við vörpum ljósi á lífeyrismálin

Lífeyrismál.is
UPPLÝSINGAVEFUR UM LÍFEYRISMÁL

LANDSSAMTÖK LÍFEYRISJÓÐA